

Skövde kommun
barn-ochutbildningsnamnden@skovde.se

2019-12-20
Dnr 400-2018:10842

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Normalmskolan i
Skövde kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Norrmalmskolan, i Skövde med Skövde kommun som huvudman ingår i denna granskning. Granskningen omfattar årskurserna 1-3.

Skolinspektionen besökte Norrmalmskolan den 22-23 oktober 2019. Besöket genomfördes av Charlotte Lindmanner Sultan och Yrsa Alm Holmkvist. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal (lärarassistenter, elevcoach) och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete med koppling till en trygg miljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö, samt att, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i flera delar arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Samtidigt visar granskningen att skolpersonalen inte regelbundet och strukturerat diskuterar och kritiskt granskar könsnormer i relation till verksamheten.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i relation till den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 20 juni redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete med koppling till en trygg miljö. Skolinspektionen bedömer också att rektor arbetar för att skapa en trygg skolmiljö för eleverna, men att ett aktivt jämställdhetsarbete inte finns integrerat i detta. Granskningen visar att rektor använder flera metoder för att kartlägga elevers trygghet på skolan, men att uppföljning och analys inte tydligt kopplar till ett jämställdhetsperspektiv. Rektor kartlägger och analyserar även vissa jämställdhetsaspekter av verksamheten, så som skolans kunskapsresultat och lärares bemötande av elever. Det framgår vidare att ett jämställdhetsarbete inte är integrerat i skolans övriga arbetsprocesser och att kompetensutvecklingsinsatser saknas kring jämställdhet utifrån skolans och personalens behov.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektor använder flera metoder för att regelbundet kartlägga elevers trygghet och trivsel på skolan. I detta ingår att rektor tar reda på upplevelsen av trygghet i den fysiska skolmiljön. Alla intervjuade grupper samt rektor uppger i intervju att det på skolan görs en enkätundersökning varje år, där elever får svara på frågor om trygghet. Enkäten är uppdelad i årskurserna F-2 respektive 3-6 och kartläggning och analys sker i vissa delar utifrån ett jämställdhetsperspektiv, men rektor och lärare säger att de inte gjort några sammanställningar uppdelade på kön. Rektor säger att skolan även undersöker elevernas upplevelse av trygghet genom en brukarenkät som vårdnadshavare svarar på. Vidare säger rektor att skolan har regelbundna klassgenomgångar varje termin på grupp-nivå, att lärarna tar upp frågor om elevernas trygghet i utvecklingssamtalen samt att skolan gör en kartläggning av skolgårdsmiljön. Lärare uppger att rektor leder arbetet i SAMS-gruppen (skolans anti-mobbingstrategi) som tillsammans med elevrådet gör en trygghetsvandring i samband med att eleverna gör trygghetsenkäten. Rektor säger vidare att de analyserat förra årets kränkingsanmälningar utifrån ett könsperspektiv. Elevhälsan säger att i elevhälsosamtalen för årskurs 2 har positiva höga värden på trygghet och frågor om eleverna har kompisar och någon att vara med.

Granskningen visar att rektor följer upp några andra jämställdhetsaspekter kopplade till trygghet och värdegrundsfrågor. Rektor uppger att hen frågat eleverna om de ser någon skillnad i personalens bemötande av flickor och pojkar. Rektor säger vidare att de följer upp resultat för flickor och pojkar i de olika ämnena. Rektor säger slutligen att det är möjligt att de i medarbetarsamtal framöver kan diskutera hur lärare arbetar med

jämställdhetsaspekter i undervisningen och deras tankar kring det, men att hen inte systematiskt har granskat detta område. Elevhälsa och övrig personal säger att de inte känner till om rektor kartlägger andra jämställdhetsaspekter kopplade till trygghet och värdegrundsfrågor.

Granskningen visar att rektors analys av resultaten från den årliga enkäten inte sker ur ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Lärare säger att resultaten från enkäten går att redovisa per kön eftersom eleverna skriver sina namn, men att ingen sådan uppdelning görs. Rektor säger att personalen i kartläggningen av skolgården föregående år kunde se att fotbollsplanen var otrygg och att de kommande år ska göra en typ av skyddsrand för skolgård och inomhusmiljö. Däremot berättar rektor att de vid analys av flickors och pojkars resultat i de olika ämnena ser att flickor generellt har en högre måluppfyllelse. Rektor säger vidare att skolan analyserar kränkingsanmälningarna ur ett könsperspektiv. Den analys skolan gjort visar att det är lika vanligt att det är en flicka eller en pojke som utsätter någon eller själv blir utsatt för kränkningar.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att resultat från rektorns kartläggningar kring trygghet och värdegrund inte redovisas könsuppdelat men att resultaten för hela skolan redovisas och kommuniceras till skolans personal. Lärare säger att SAMS-gruppen sammanställer resultaten från elevenkät och trygghetsvandring och att rektor presenterar resultaten på konferenstid men att det inte är könsuppdelat. Lärare och övrig personal säger att de inte får veta resultaten från elevenkäten utifrån ett årskurs 1-3-perspektiv utan de får veta det för hela skolan. Rektor säger att hen går igenom brukarenkäterna med personalen vid arbetslagsmötena och att inte heller det resultatet redovisas könsuppdelat.

Granskningen visar att delar av skolans personal är delaktig i att analysera resultaten från kartläggningarna men att det inte sker ur ett jämställdhetsperspektiv. Rektor säger att trygghetsteamet sammanställde resultatet i förra årets trygghetsenkät och att klassläraren fått uppdraget att analysera det tillsammans med sina elever. Rektor säger vidare att resultatet också sammanställdes så att klassföreståndare kunde arbeta gemensamt med analysfrågor på ett arbetslagsmöte. Rektor och lärare tog fram ett övergripande resultat för årskurserna F-2 och klassföreståndare kunde genom det se både sitt eget resultat och resultatet för gruppen F-2. Lärare uppger att de bestämmer åtgärder för årskurserna 1-3 när rektor presenterar resultaten från trygghetsenkäten och de säger att de diskuterar och analyserar resultat från nationella prov och därefter bestämmer åtgärder utifrån diskussionerna. Några i skolans elevhälsa säger att de är med i analysen av resultatet och en av dem deltar i ett kommungemensamt arbete där de analyserat resultat och diskuterat vad de kan få veta genom uppföljningsarbetet. Elevhälsan säger vidare att de sett att pojkar och elever som har svenska som andraspråk har lägre resultat på skolan och då har de pratat om det. Övrig personal säger att de inte varit med i arbetet med att analysera resultatet av kartläggningarna, att det nog mer är lärarna som arbetar med det och att de inte har så många tillfällen där de träffas som grupp.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö

Granskningen visar att eftersom rektor inte kartlägger vilka behov som finns på skolan inom jämställdhetsområdet, arbetar rektor inte heller för att utveckla något jämställdhetsarbete baserat på sådana kartläggningar. Rektor säger att skolan inte

arbetar specifikt med jämställdhetsuppdraget men att de mål som finns är mer riktade för hela gruppen elever på skolan.

Granskningen visar att skolan arbetar utifrån en "värdegrundstrappa" som i flera delar innehåller mål och åtgärder relaterade till jämställdhet men att jämställdhetsarbetet inte framträder med samma tydlighet för årskurserna 1-3 som för 4-6. Av värdegrundstrappan framgår att skolans personal i årskurserna 1-3 ska arbeta främjande i det dagliga arbetet med allas olikheter, mobbing och utsatthet samt språkbruk, kränkningar och diskriminering. Rektor säger att i skolans arbete med värdegrundstrappan har ett tydligare fokus lagts på jämställdhetsområden i de aktiviteter som riktar sig till årskurs 4-6 än för årskurs 1-3. Detta är inget medvetet val utan mer att det har en koppling till det de brukar arbeta med på mellanstadiet. Rektor säger vidare att värdegrundstrappan omfattar skolans arbete med hela värdegrunden och att hen i detta arbete inte tydliggjort jämställdhetsfrågor specifikt.

Granskningen visar att det finns en förstelärare som är inriktad mot trygghet och studiero men att inga andra resurser tillsatts för arbetet med jämställdhet. Rektor säger att de arbetar med värdegrund och trygghet i stort och att jämställdhet är en del av andra insatser. Rektor säger att könsfrågor kommer upp i arbetet med könsroller, normer, språkbruk och diskriminering. Däremot säger rektorn att hen inte har särskilt lyft ut jämställdhet som en separat faktor.

Granskningen visar att det inte finns ett skolövergripande arbete kring jämställdhet. Rektor säger att när de gjorde analysen av kränkningar var kön en av faktorerna de analyserade resultatet utifrån men att de inte har gjort någon genomlysning av skolans jämställdhetsarbete. Vidare säger rektor att de sett över sina lärmiljöer både inom- och utomhus ur en tillgänglighetsaspekt men att hen inte gett några instruktioner till personalen om hur de ska arbeta med jämställdhet utöver det som finns i värdegrundstrappan.

Granskningen visar att rektor inte arbetar för att personalens kunskap och kompetens kring jämställdhetsuppdraget ska svara mot skolans behov. Lärare uppger att det finns en förstelärare som är inriktad mot trygghet och studiero och att kunskapen om skolans jämställdhetsuppdrag är kopplat till individer, det vill säga att en del har god kännedom om jämställdhet och andra något mindre. Lärarna säger vidare att de just nu inte har några kompetensutvecklingsinsatser inom jämställdhetsområdet men att de skulle behöva bli utmanade exempelvis inom "hen-begreppet". Någon i elevhälsan uppger att hen har kompetens om jämställdhetsarbete och att de på skolan har tagit upp de nya skrivningarna i läroplanen som information. Elevhälsan säger att skolan är bra på att verkligen bemöta eleverna som individer, det gäller både flickor och pojkar. Rektor säger att de än så länge inte haft någon kompetensutvecklingsinsats kring jämställdhet men att det finns många i personalen som är intresserade och kunniga och att kurator har kompetens inom området. Rektor säger också att det är oklart i vilken utsträckning personalen arbetat med de nya skrivningarna i läroplanen och att hen inte medvetet granskat personalens kompetens kring jämställdhetsuppdraget.

Jämställdhetsarbetets integrering, strukturer för och uppföljning av arbetet med jämställdhet

Granskningen visar att rektor inte leder ett arbete med jämställdhet och att ett sådant arbete därmed inte heller integreras i trygghetsarbetet.

Granskningen visar också att rektor inte leder ett arbete med jämställdhet utifrån identifierade behov, och därmed inte heller har skapat bestående strukturer för eller följer upp ett sådant arbete. I intervjuer med lärare, elevhälsans representanter och övrig skolpersonal framkommer att rektor inte leder några särskilda insatser kring jämställdhet, och rektor bekräftar att hen inte arbetar specifikt med jämställdhetsuppdraget.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från identifierade behov. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö, samt att, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie arbetsprocesserna kring trygghet och värdegrund.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och skolans personal i flera delar arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar att skolans personal arbetar för att skolans miljöer ska vara tillgängliga för alla elever. Granskningen visar också att skolpersonal aktivt reglerar och ingriper när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden. Granskningen visar att lärare ger uttryck för lika höga förväntningar på alla elever och att personalen arbetar för att flickor och pojkar ska ges lika stort utrymme och inflytande i undervisningen. Vidare visar granskningen att lärarna ser till att elever, oberoende av könstillhörighet, får arbeta med varandra, men att lärarna inte regelbundet låter eleverna reflektera kring jämställdhet i undervisningen. Samtidigt visar granskningen att skolpersonalen inte regelbundet och strukturerat diskuterar och kritiskt granskar könsnormer i relation till verksamheten.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att personalen i vissa delar arbetar aktivt för ett likvärdigt bemötande och att eleverna upplever att personalen bemöter flickor och pojkar lika. Under de observationer Skolinspektionen gör i matsalen ses skolpersonal hjälpa och samtala med både flickor och pojkar i samma utsträckning. Vid observationer av skolgården rör sig skolpersonal över skolans område och under tiden samtalar de med eleverna. Eleverna säger att de vuxna är ute på rasterna men att de vanligtvis inte är med och leker. Rektor

säger att arbetslagen fått utbildning i samarbete med skolpsykologen i lågaffektivt bemötande av utåtagerande elever och att personalen bemöter alla elever med denna problematik på samma vis oavsett kön. Lärare och övrig personal säger att de använder strategier för att möta utåtagerande elever individuellt. Det framgår också att personalen tror att de bemöter flickor och pojkar lika men att de kan hantera en situation olika beroende på vad den handlar om och att delar av personalen har diskuterat ett normkritiskt förhållningssätt. Elevhälsan säger att de har talat om att vara normkritiska, att de ska lyssna på vad eleverna säger och att de ska bejaka att eleverna får möjlighet att utveckla sin egen normkritiska hållning. Rektor säger att eleverna svarar i enkäten att de upplever att personalen bemöter flickor och pojkar lika oavsett kön och att hen inte sett att någon personal på ett tydligt sätt bemöter flickor och pojkar olika.

Granskningen visar att personalen arbetar aktivt för att skolmiljön ska motverka begränsande könsmonster och att skolans personal arbetar för att skolans miljöer utanför undervisningen ska vara tillgängliga utanför undervisningen men att fotbollsplanen inte är tillgänglig för alla. Elever berättar i intervju att de känner sig trygga på de flesta platser på skolgården. I matsalen har eleverna bestämda placeringar och de sitter mestadels i könsblandade grupper tillsammans med en vuxen vid de tillfällen Skolinspektionen observerar. Övrig skolpersonal och rektor berättar att lärarna bestämmer var eleverna ska sitta i matsalen och övrig skolpersonal och elevhälsan säger att de är närvarande där för att stötta eleverna. Vad gäller övrig miljö säger eleverna att det är tryggt på de flesta ställen utom i korridoren där pojkarna uppger att det kan hända att man puttar varandra. Eleverna säger att det finns personal närvarande på morgonen när de kommer till skolan och på eftermiddagen när de ska gå hem. Lärare och elever säger i intervju att det brukar finnas en rastvärd som är placerad på fotbollsplanen eftersom det ofta blir bråk där. Lärare säger vidare att de har tagit ut elevgrupper för att gå igenom och förtydliga regler exempelvis för King-out för att alla elever ska våga vara med i lekarna. Under intervjun med eleverna visar Skolinspektionen en karta där eleverna får peka ut om det finns otrygga platser som de undviker. Några pojkar säger att de upplever otrygghet på fotbollsplanen då det förekommer både bråk och hårda bollar där. Pojkarna säger att det är få flickor som deltar i spelet, och tror att det beror på att flickorna nog är rädda för att få en hård boll på sig. Flickorna säger att de är på fotbollsplanen enbart under den tid då deras klass är inbokad där och att de känner sig otrygga när det blir bråk på olika ställen.

Granskningen visar att personalen genomför några insatser för att främja interaktion mellan elever oavsett könstillhörighet men att detta inte innefattar att de gör organiserade aktiviteter. Skolans personal uppger att de tidigare hade organiserade rastaktiviteter men att det inte förekommer nu. Elevhälsan säger att de uppmuntrar eleverna att komma med förslag exempelvis när de samtalat med klass tre om vad eleverna gör på rasterna för att tydliggöra vad som kan göras och vilka regler som gäller. Elevhälsan säger vidare att de aktiviteter som eleverna föreslår försöker de uppmuntra, och att de inte har sett tydligt att det finns skillnader i flickors och pojkars förslag eller att de väljs i olika utsträckning. Övrig personal säger att de blandar pojkar och flickor i grupper när de har aktiviteter för att de ska mötas och umgås utanför undervisningen. Flickorna säger att flickors och pojkars förslag på aktiviteter bemöts på samma vis och pojkarna säger att de har pratat om att olika lekar passar för både flickor och pojkar och att det inte spelar någon roll om man är flicka eller pojke för vad man får göra i skolan, exempelvis är det accepterat att en pojke dansar balett. Rektor säger att personalen har diskuterat skolgårdsmiljön utifrån vad som kan passa för alla elever och inte specifikt utifrån om det är en pojke eller flicka. Vidare säger rektor att skolan startat en skolgårdsgrupp för att arbeta med skolgårdsmiljön så att den passar alla elever oavsett kön. Skolan arbetar också med ett faddersystem där eleverna i årskurs 3 är faddrar för

förskoleklassbarnen. Rektor säger att utgångspunkten är att eleverna ska lära känna varandra men också att flickor och pojkar ska träffa varandra och att de exempelvis sitter tillsammans i matsalen. Rektor säger i intervjun att hen hoppas att lärarna har en god tanke bakom sina gruppindelningar och gör blandningar utifrån vad som är bäst utifrån den arbetsuppgift som ska genomföras. Hen säger att alla gör likadant med detta men att graden av medvetenhet nog är olika och det är nog inte så tydligt att det ska vara över könsgränserna också. Rektor säger att hen utgår ifrån att personalen tar till vara både pojkars och flickors initiativ och förslag på aktiviteter. Under de observationer som Skolinspektionen genomför på skolgården är eleverna aktiva och umgås både könshomogent och könsblandat på flera ställen. På fotbollsplanen består däremot elevgruppen till största delen av pojkar

Granskningen visar att personalen reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot värdegrunden. Av intervjuer med elever framgår att de känner sig trygga på skolan och att när det blir bråk mellan elever eller när elever säger fula ord hjälper de vuxna till och reder ut det som händer. Eleverna säger vidare att de vuxna gör att de känns tryggt och att de hjälper till när det blir bråk. Eleverna säger också att det förekommer skojbråk och fula ord på rasterna men att personalen reagerar och då på samma sätt oavsett om det är en pojke eller flicka som gör något. Det framgår också av alla intervjuade grupper att om det är allvarligt kan det vara att SAMS-gruppen kopplas in och arbetar vidare med ärendet. Av intervjuer med samtliga personalgrupper och rektor framgår att incidenter utanför undervisningen hanteras genom samtal med eleverna, vid behov genom en anmälan om kränkande behandling till rektor och att elever kontakter de vuxna när de behöver hjälp. Lärare och rastvärdar säger att de samarbetar kring hanteringen av incidenter utanför undervisningen. Rektor säger att hen sett att personalen är medveten om att ifrågasätta om det kommer kommentarer som strider mot värdegrunden.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att eleverna uppfattar att alla lärare har samma förväntningar på flickor och pojkar. Eleverna säger i intervju att alla får beröm, hjälp och tillsägelser i samma utsträckning och på samma vis oavsett om de är flicka eller pojke. Av intervjuer med rektor och lärare framgår att de har uppfattningen att lärares förväntningar på eleverna är lika oavsett elevers könstillhörighet. På fråga hur det märks i undervisningen säger en lärare att lärarna vill att eleverna lär sig hur man uppför sig mot varandra och att lärarna efter att ha arbetat i flera år med en klass ser att arbetet gett resultat i årskurs tre.

Granskningen visar att lärarna på skolan arbetar för att alla ska ges samma utrymme och inflytande i undervisningen och att de fördelar talutrymmet jämnt mellan flickor och pojkar. Lärare säger att de arbetar medvetet med fördelningen av ordet i klassrummet och att de också skapar tillfällen för de elever som inte självmant svarar på frågor att göra det. De ger flera exempel på metoder såsom handuppräkningsmetoden och glasspinnar med namn på som läraren slumpvis drar. De ger vidare exempel på att eleverna får prata genom "laget-runt", nedskrivna svar som visas samtidigt och diskussioner i grupp med en gemensam redovisning av svar. Rektor säger att lärarna arbetar lika med att verkligen se alla och ge alla individer utrymme och att eleverna får lika stort utrymme i klassrummen oavsett könstillhörighet.

Granskningen visar vidare att lärare arbetar systematiskt för att främja interaktionen mellan elever men att fokus inte specifikt är på flickor och pojkar. Lärarna säger att de gör

olika grupper och klassrumsplaceringar för eleverna och att de utgår från vad eleverna behöver och vad de kan ge varandra. Rektor säger att lärarna uppmuntrar interaktion mellan elever genom sättet de fördelar eleverna i grupper och placerar dem i klassrummet och att de uppmuntrar elever att interagera med kamraten närmast. Eleverna säger att läraren bestämmer hur de ska sitta och gör arbetsgrupper och att de då kan sitta eller jobba både könsblandat och könshomogent.

Vidare visar granskningen att eleverna ibland ges möjlighet att diskutera frågor om jämställdhet. Några lärare säger att de tagit upp jämställdhetsfrågor exempelvis när de under skolans FN-vecka pratat om att flickor i vissa länder inte har rätt att gå i skola eller när de läst en bok och pratat om kvinnosynen i den. Det framgår att lärare ger utrymme för kontroversiella åsikter och tar ställning för skolans värdegrund och ger som exempel att lärare bemött uttalande om att pojkar är starkare än flickor med att prata om att träning påverkar styrkan hos alla och att det är mer avgörande än vilket kön man har. Eleverna säger att de inte har pratat så mycket om jämställdhet men de ger några enstaka exempel. Exempelvis säger elever att de pratat om att i vissa länder får pojkarna gå i skola men inte flickorna och att de kommit in på jämställdhet i samband med att de pratat om att fotboll och andra olika lekar passar både för flickor och pojkar. Rektor säger att hen inte känner till hur lärarna låter eleverna diskutera jämställdhetsfrågor men att hen hoppas att de lyfter upp kontroversiella åsikter till diskussion och försöker syna vad som sagts och ta diskussionen med eleverna. Rektor säger vidare att det visserligen finns ett öppet klimat på skolan men att det finns åsikter som de inte kan låta stå oemotsagda.

Granskningen visar att lärarna, när det behövs, aktivt reagerar och ingriper när språkbruk och beteenden som strider mot värdegrunden förekommer i undervisningen. Lärarna säger att de ingriper på samma vis i undervisningen som de gör om det inträffar på rasten. De agerar genom att föra samtal med de berörda eleverna och vid behov gör anmälningar om kränkande behandling till rektorn. Lärarna säger däremot att de behöver fatta beslut om hur de ska agera snabbare på lektion än när de är ute. De säger att de upplever att det finns mer tid att hantera en situation med elever ute på rast. Rektor säger att personalen i pedagogiska diskussioner om neuropsykiatriska funktionshinder (NPF), klassgenomgångar och på konferenser pratat mycket om att de ska agera på samma sätt när elever är taskiga mot varandra, att de ska använda samma strategier och rektor menar att det finns en god samsyn i de gemensamma diskussionerna. Rektor säger dock att hen inte känner till om det också syns i klassrummen. Eleverna säger att det sällan förekommer att någon elev säger taskiga saker till någon annan eller skojbråkar på lektionerna och om det händer säger läraren till och ingriper exempelvis genom att sära på eleverna eller låta någon av eleverna som burit sig dumt åt gå ut från klassrummet.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten och elevers trygghet. Det framgår av intervjuer med samtliga personalgrupper och rektor att personalen inte diskuterar könsnormer gemensamt och regelbundet i förhållande till elevers trygghet men att klimatet för diskussioner av könsnormer är öppet. Elevhälsan säger att de inte tar upp jämställdhet som en specifik punkt på elevhälsamötena utan att de pratar mer kring individer eller kring grupper som de behöver arbeta med. De säger vidare att de i samband med Läslyftet diskuterade läsning bland pojkar respektive flickor och olika metoder inom genrepedagogik för att få med båda könen. Lärare säger i intervjun att de inte särskilt uppmärksammat jämställdhet på senare tid då det inte känns så aktuellt. De

säger att de upplever att arbetet med normer kring kön är självklart och att de kommit långt i det arbetet. De säger att de oftare tänker på elever som individer och inte utifrån vilken könstillhörighet eleven har. Lärarna säger vidare att de har pratat om könsnormer vid planering av aktiviteter och hur de ska sätta samman grupper.

Det framkommer i intervjuer med övrig skolpersonal att möjligheterna för dem att delta i diskussioner kring normer kring kön är begränsade eftersom det inte finns utrymme i tjänsten för det. Rektor säger att hen tror det förekommer diskussioner i personalen om normer kring kön på arbetslagsmöten. Rektor säger att det däremot saknas möjligheter att diskutera frågor gemensamt med all personal som arbetar på skolan. Skolan har en planerad dag för att öka samsynen mellan skola och fritidshem i januari 2020. Rektor anser att frågan kring jämställdhet är mer aktuell än någonsin och att det är väldigt angeläget att diskutera detta.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i relation till den egna verksamheten, i syfte att främja en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Cecilia Kjellman

Enhetschef
Signerat av: Cecilia Kjellman

X Charlotte Lindmanner Sultan

Föredragande
Signerat av: Charlotte Lindmanner Sultan

I ärendets handläggning har även Yrsa Alm Holmkvist utredare, Johanna Tinghammar Bruch jurist, Anna Johansson projektledare och Anna Sundman Marknäs biträdande projektledare, deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Norrmalmskolan är en F-6 skola i Skövde kommun. Skolan har vid Skolinspektionens besök cirka 225 elever. Enligt rektor finns 35 elever i årskurs 1, 32 elever i årskurs 2 och 37 elever i årskurs 3.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.